

JAMIYATNING SHAKLLANISHINI IJTIMOIIY FALSAFIY TAHLILI

Rakhmatjon Akhmedov

Lecturer,
University of Business and Science
Uzbekistan

Annotatsiya: Ushbu maqolada jamiyatning shakllanishi jarayoni ijtimoiy falsafa nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Ijtimoiy tuzilma, madaniyat va ijtimoiy qadriyatlar jamiyatning asosiy elementlari sifatida ko'rib chiqiladi. Jamiyatni shakllantiruvchi asosiy g'oyalar, Karl Marks, Emile Durkheim va kabi klassik olimlarning nazariyalariga asoslanadi. Ushbu maqola shuningdek, ijtimoiy adolat va tenglik masalalariga ham to'xtaladi, bu esa jamiyatning barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Maqola, ijtimoiy integratsiyaning ahamiyatini, ijtimoiy o'zgarishlar jarayonida madaniyatning rolini va ijtimoiy falsafaning jamiyatni yanada barqaror va adolatli qilishdagi hissasini taqdim etadi. O'zaro munosabatlar, an'analar va urf-odatlar orqali jamiyatni shakllantirish jarayonlari o'rganiladi, bu esa ijtimoiy hayotning murakkabligini yoritadi. Shuningdek, ijtimoiy falsafa orqali jamiyatni tushunish va rivojlantirish yo'llari ko'rsatib beriladi.

Ushbu maqola ijtimoiy falsafiy tahlil yordamida jamiyatning shakllanish jarayonini yanada chuqurroq o'rganish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy falsafa, madaniyat, ijtimoiy tuzilma, tarixiy nazariya

Jamiyatning shakllanishi, uning tuzilishi va o'zgarishlari ko'plab ijtimoiy falsafiy nazariyalar yordamida tahlil qilinishi mumkin. Ijtimoiy falsafa, ijtimoiy hayot, insonlararo munosabatlar va axloqiy qadriyatlar haqida chuqur fikrlashni ta'minlaydi. Ushbu maqolada, jamiyatning shakllanishini va uning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy jihatlarini o'rganish uchun ijtimoiy falsafaning ahamiyati ko'rsatiladi.

Jamiyat, odatda, insonlarning o'zaro munosabatlari va o'zaro bog'lanishlari natijasida shakllanadi. Bu jarayonda, ijtimoiy tuzilmalar, oilalar, guruhlar va jamiyatlar birlashib, bir butun tizimni tashkil etadi. Har bir ijtimoiy element o'zaro bog'liq bo'lib, bir-birini qo'llab-quvvatlaydi va jamiyatning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ijtimoiy vazifalar va rollar bu

tizimda juda muhim o'rin tutadi, chunki har bir shaxs o'zining ijtimoiy vazifasini bajarishi kerak.

Ijtimoiy rollar, jamiyatdagi har bir insonning xatti-harakatlari va munosabatlariga ta'sir qiladi. Bu rollar oilada, ish joyida va jamiyatning boshqa sohalarida o'z ifodasini topadi. Shuningdek, ijtimoiy rollar ijtimoiy qadriyatlar va normativ tartiblar bilan bog'liq bo'lib, ularning muvozanatini ta'minlaydi. Emile Durkheimning ijtimoiy integratsiya va normativ tizimlar haqidagi g'oyalari bu nuqtai nazarni kuchaytiradi. U, ijtimoiy tuzilmalarning ahamiyatini va ularning barqarorligini ta'kidlaydi (Durkheim, 1893).

Durkheim, shuningdek, jamiyatdagi qiyinchiliklar va ijtimoiy muammolarni hal qilishda normativ tizimlarning o'rnini muhim deb hisoblaydi. U ijtimoiy tuzilmalarning kuchli asoslari, masalan, urf-odatlar, an'analar va axloqiy qadriyatlar orqali barqarorligini saqlab qolishi mumkinligini ta'kidlaydi. Bu jihatlar, jamiyatning o'zgaruvchan sharoitlarda ham o'zini saqlab qolishiga yordam beradi.

Bundan tashqari, ijtimoiy psixologiya va ijtimoiy antropologiya fanlari ham jamiyat va uning asosiy elementlarini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy psixologiya, insonlarning o'zaro munosabatlari va guruh ichidagi xatti-harakatlarini o'rganib, ijtimoiy rollar va vazifalar haqida ko'proq ma'lumot beradi (Allport, 1954). Ijtimoiy antropologiya esa, turli madaniyatlar va jamiyatlarning strukturasi o'rganish orqali ijtimoiy tuzilmalarni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi (Geertz, 1973).

Shunday qilib, jamiyat va uning asosiy elementlarini tahlil qilish, ijtimoiy tuzilma va o'zaro munosabatlarni chuqurroq tushunish imkonini beradi. Bu jarayon, shuningdek, jamiyatning barqarorligini ta'minlash va ijtimoiy muammolarni hal qilishda ham muhim ahamiyatga ega.

Ijtimoiy falsafa, ijtimoiy tuzilmani va uning o'zgarishini tushunish uchun zarur bo'lgan nazariy asoslardir. Ushbu nazariyalar orqali jamiyatning tarixi va rivojlanish jarayoni tahlil qilinadi. Jamiyatning turli qatlamlari, ijtimoiy munosabatlari va axloqiy qadriyatlari ijtimoiy falsafa doirasida muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy falsafa orqali, shuningdek, ijtimoiy muammolarni va ularning hal etish usullarini o'rganish mumkin.

Karl Marksning ijtimoiy tuzilma va iqtisodiy asoslar haqidagi g'oyalari, jamiyatdagi ijtimoiy to'siqlar va ularning rivojlanishiga ta'sirini o'rganadi (Marks, 1867). Marks, o'z nazariyalarida ijtimoiy sinf va iqtisodiy asoslar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi, bu esa ijtimoiy o'zgarishlar va sinf kurashlarini tushunishda muhim o'rin tutadi. U, shuningdek,

kapitalizm va uning ijtimoiy muammolari haqidagi fikrlarini bayon etadi, bu esa ijtimoiy adolatni ta'minlashda yangi yondashuvlar ishlab chiqishga yordam beradi.

Maks Veber ijtimoiy harakatlar va ularning ahamiyati haqida bahs yuritadi, ijtimoiy tashkilotlarning rivojlanishi va insonlarning ijtimoiy xatti-harakatlari o'rtasidagi bog'liqlikni ta'kidlaydi (Veber, 1922). Veberning "aksiologik" yondashuvi, ijtimoiy munosabatlarni va ijtimoiy amaliyotlarni tushunishga yordam beradi. Uning g'oyalari ijtimoiy faollik va ijtimoiy nazorat kabi tushunchalarni o'z ichiga oladi, bu esa jamiyatning ijtimoiy dinamikasini chuqurroq o'rganishga imkon yaratadi.

Ijtimoiy falsafa, shuningdek, jamiyatdagi tengsizliklar va ijtimoiy adolat masalalarini ham o'z ichiga oladi. Robert Putnamning "Bowling Alone" asarida jamiyatda ijtimoiy kapitalning kamayishi va uning ijtimoiy munosabatlarga ta'siri ko'rib chiqiladi (Putnam, 2000). Putnam ijtimoiy kapitalni ijtimoiy munosabatlar, ishtirok etish va ijtimoiy integratsiya orqali tushuntiradi, bu esa jamiyatda birlashish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhimdir. U ijtimoiy faoliyatlarning kamayishini ijtimoiy ishtirokning kamayishi bilan bog'laydi, bu esa jamiyatda ijtimoiy tarmoqlarni zaiflashtiradi.

Ijtimoiy falsafa doirasida yana bir muhim aspekt — madaniyat va ijtimoiy normativlar. Madaniyat jamiyatning asosiy ko'rsatkichlaridan biri sifatida, insonlarning xatti-harakatlari va munosabatlarini belgilaydi. Madaniy qadriyatlar va an'analar, shuningdek, ijtimoiy normativlar, jamiyatning rivojlanish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Ularning ta'siri, ijtimoiy integratsiya va barqarorlikni ta'minlashda asosiy o'rin tutadi.

Ijtimoiy falsafa, o'z navbatida, amaliyotda, ijtimoiy muammolarni hal qilishda va jamiyatni yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu falsafa yordamida, ijtimoiy tizimlarning barqarorligini ta'minlash va ijtimoiy adolatni rivojlantirish uchun yangi yondashuvlar ishlab chiqish mumkin.

Ijtimoiy adolat va tenglik masalalari, ijtimoiy falsafaning muhim jihatlaridan biridir. Ushbu masalalar jamiyatda teng huquqlarni ta'minlash, ijtimoiy muammolarni hal qilish va iqtisodiy tengsizliklarni bartaraf etishga qaratilgan. Ushbu masalalar bo'yicha John Ravlsning "A Theory of Justice" asari ko'p o'rganiladi, u adolat tushunchasini yangi tarzda izohlaydi va ijtimoiy adolat tamoyillarini ishlab chiqadi (Ravls, 1971).

Jamiyatning shakllanishi, ijtimoiy falsafiy tahlil yordamida o'rganilsa, insonlarning ijtimoiy hayoti, munosabatlari va qadriyatlari haqida chuqur ma'lumot olish mumkin. Ijtimoiy falsafa, jamiyatning rivojlanish jarayonini tushunishga yordam berib, ijtimoiy adolat

va tenglik kabi muhim masalalarni yoritadi. Ushbu maqolada keltirilgan nazariyalar, jamiyatni shakllantiruvchi asosiy elementlar va madaniyatning o'zgarishlar va rivojlanish jarayonlari bo'yicha yanada chuqurroq tahlil o'rganilishi zarur.

Ijtimoiy falsafaning ahamiyati, jamiyatni yanada barqaror va adolatli qilishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Durkheim E. The division of labor in society //Social stratification. – Routledge, 2018. – C. 217-222.
2. Wicksteed P. H. Das Kapital //To-day: monthly magazine of scientific socialism. – 1884. – T. 2. – №. 10. – C. 388-40.
3. Weber M. Economy and society //Democracy: A Reader. – Columbia University Press, 2016. – C. 247-251.
4. Putnam R. D. Bowling alone: The collapse and revival of American community //Simon Schuster. – 2000.
5. Rawls J. A theory of justice //Cambridge (Mass.). – 1971.